

เรื่องเล่าประจำจังหวัดจันทบุรี: ความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่ เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี

Local Narratives of Chanthaburi: The Relation of Space
Construction for Eco-Tourism Management in Chanthaburi

สมปอง มุลมณี / Sompong Mulmanee

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, จันทบุรี 22000, ประเทศไทย
Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi 22000, Thailand

Email: sompong_ti@hotmail.com

Received: September 28, 2021

Revised: December 21, 2021

Accepted: December 22, 2021

Abstract

The research on Narrative of Chanthaburi: Relation of space Construction for Eco-Tourism was conducted with objectives of collecting and studying local narratives of Chanthaburi province and studying the process of eco-cultural tourism management based on local narratives. The concepts of Myth and Narrative Studies, Cultural Ecology, and Creative Folklore were applied to analyze the data that appeared in 6 districts of Chanthaburi where the most popular eco-cultural attractions appeared: Mueang district, Laem Sing district. Khitchakut district, Tha Mai district, Makham district and Khalung district.

The results of the study indicated that local narratives related to the construction of eco-space in Chanthaburi province were in total of 41 versions, which were classified into four categories as follows: 9 versions of narratives explaining the construction of natural spaces, 20 versions of narratives explaining home, city, and the sacred people, 4 versions of narratives explaining traditions and rituals and 8 versions of narratives explaining Buddha's images and objects. It was found that the roles of local narratives which were used to create eco-cultural space for tourism management were categorized in 3 aspects: 1) creation of the identity of Chanthaburi people with local narratives for cultural tourism management, 2) narratives of rituals, beliefs, and traditions to tourism management and 3) creation of value for natural attractions with sacred stories.

Keywords : Local Narratives, Eco-Cultural Space , Creative Folklore, Eco-Tourism

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง เรื่องเล่าประจำจังหวัดจันทบุรี ความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและศึกษาเรื่องเล่าประจำถิ่นจังหวัดจันทบุรี และศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยการใช้เรื่องเล่าประจำถิ่นเป็นพื้นฐาน ผู้วิจัยใช้แนวคิดแนวคิดการศึกษาแบบเรื่องตำนานและเรื่องเล่า การศึกษาพื้นที่นิเวศวัฒนธรรม และคติชนสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องเล่าที่ปรากฏในพื้นที่ 6 อำเภอที่ปรากฏแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่แพร่หลายของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอกิชกุฎ อำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขามและอำเภอขลุง

ผลการศึกษาพบว่าเรื่องเล่าประจำจังหวัดจันทบุรีมีความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี มีทั้งสิ้น 41 สำนวน โดยจำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) เรื่องเล่าอธิบายการสร้างพื้นที่ทางธรรมชาติ 9 สำนวน 2) เรื่องเล่าอธิบายการกำหนด

บ้าน เมือง และผู้คนศักดิ์สิทธิ์ 20 ส่วนวน 3) เรื่องเล่าอธิบายความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม 4 ส่วนวน และ 4) เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธรูป วัตถุสิ่งของ 8 ส่วนวน การวิจัยพบว่าเรื่องเล่าประจำถิ่นมีความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสร้างอัตลักษณ์ชาวจันทบุรีด้วยเรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เรื่องเล่าพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีสู่การจัดการท่องเที่ยวและ 3) การสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติด้วยเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์

คำสำคัญ : เรื่องเล่าประจำถิ่น, พื้นที่นิเวศวัฒนธรรม, คติชนสร้างสรรค์, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทนำ

เรื่องเล่าประจำถิ่น (Narratives) เป็นเรื่องราวที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ที่สำคัญของชุมชน ในฐานะประวัติศาสตร์แบบท้องถิ่น แม้นักวิชาการอาจมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่มียุทธศาสตร์หรือเป็นเพียงจินตนาการ เชื่อถือไม่ได้โดยปราศจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อยืนยันความเป็นจริง ทว่าเรื่องเล่าประจำถิ่นนี้มีได้เลือนหายจากสังคม หากแต่กลับมีปริมาณและเนื้อหาที่หลากหลายเพิ่มขึ้น ทั้งเพิ่มบทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบันทั้งด้านการบอกเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเพราะเป็นเรื่องที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของผู้คนแทบทุกสังคมสืบต่อกันมาในหลายยุคหลายสมัย ดังที่ Hongsuwan (2011, p. 1) กล่าวว่าบทบาทของเรื่องเล่าตำนานประจำถิ่นในแง่ของการเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์อาจจะถูกมองว่าเป็นเรื่องไร้ประโยชน์และถูกมองข้ามเสมอ แต่ในทางตรงกันข้าม วิธีชีวิตผู้คนในชุมชนกลับดำเนินชีวิตภายใต้ความเชื่อและตำนานประจำถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับชุมชนในบริเวณจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากชุมชนหลายชุมชนเป็นชุมชนที่เก่าแก่มากมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน จึงทำให้ปรากฏเรื่องเล่าที่หลากหลายและน่าสนใจต่อการศึกษาด้านบทบาทของเรื่องเล่าเหล่านี้ อาทิ เรื่องเล่าตำนานปรัมปราพื้นบ้าน เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเรื่องเล่าที่มีบทบาทต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างสรรค์พื้นที่ทางธรรมชาติ อันนำมาซึ่งการจัดการท่องเที่ยวที่หลากหลายของจังหวัดจันทบุรี ดังเช่น การกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานการเดินทางของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ผ่านพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ อุทยานแห่งชาติเขาสก วัดพลับพลาที่บุพผินข้าม

หม้อแกง หรือตำนานรอยพระพุทธรูปบนยอดเขาศิขณ อันนำมาซึ่งการกำหนดให้พื้นที่เขาเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีสการรอยพระพุทธรูปประจำปี ดังนั้นการกำหนดพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นล้วนแล้วแต่อาศัยเรื่องเล่าเพื่อเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์และน่าสนใจสำหรับการจัดประเพณีพิธีกรรมของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าประจำถิ่นกับพื้นที่สำคัญของชุมชน ในฐานะการอธิบายเหตุ หรือการบันทึกเหตุการณ์ ทำให้เกิดพื้นที่พิเศษขึ้นในชุมชนที่พบจากการวิจัย ได้แก่ วัด ลำน้ำ ศาลเจ้า สถานที่ทางธรรมชาติ บ้านเรือน รวมทั้งอาชีพต่าง ๆ ของชุมชน ทุกอย่างล้วนเป็นหน้าที่ของเรื่องเล่าประจำถิ่นที่จะช่วยอธิบายความเป็นมาอย่างที่มีประวัติศาสตร์กระแสหลักไม่อาจจะอธิบายได้ในบางส่วน ซึ่งสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ ชุมชนล้วนสามารถใช้เป็นต้นทุนหรือแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เป็นจุดเด่นของชุมชน โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี ที่มีเรื่องเล่าประจำถิ่นที่มีเอกลักษณ์และน่าสนใจ ทั้งรูปแบบเรื่องเล่าที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ และเรื่องเล่าอิงกระแสหลักอย่างเช่นตำนานพระเจ้าตากสิน ที่ช่วยสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวให้จังหวัดจันทบุรี ซึ่งการใช้เรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อสร้างพื้นที่ในลักษณะความเป็นนิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) อันทำให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ด้วยความสำคัญของเรื่องเล่าประจำถิ่นที่สามารถเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและการบอกเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของเรื่องเล่าประจำถิ่นที่มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์พื้นที่เชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งยังไม่มีกรวิจัยและเก็บข้อมูลรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องเล่าที่ปรากฏในท้องถิ่นจันทบุรี ตลอดจนกระบวนการสร้างความสำคัญให้ กับพื้นที่ทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวของชุมชนโดยการใช้เรื่องเล่าประจำถิ่นเป็นเครื่องมือพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในรูปแบบของฐานข้อมูลที่สามารถนำไปพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ในรายวิชาคติชนวิทยาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมและศึกษาเรื่องเล่าประจำถิ่นจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาเรื่องเล่าที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหา เรื่องเล่า นิทานท้องถิ่นทั้งในรูปแบบมุขปาฐะ และแบบลายลักษณ์อักษรที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเก็บข้อมูลในพื้นที่ 6 อำเภอที่ปรากฏแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่แพร่หลายของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอกิชกุฎ อำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขาม และอำเภอลอง

กรอบแนวคิดและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดการศึกษาแบบเรื่องตำนานและเรื่องเล่า (Myth and Narratives) 2) แนวคิดการศึกษาพื้นที่นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) และ 3) แนวคิดคติชนสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยว (Creative Folklore) ตลอดจนการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ 1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องเล่าและตำนาน 2) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และ 3) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคติชนสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาวิเคราะห์ โดยจะได้อธิบายให้ละเอียดซึ่งผู้วิจัยได้ขยายความไว้ดังนี้

เรื่องเล่าเป็นเรื่องที่ได้รับการคัดเลือกจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยมีการอธิบายและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ถูกเลือกมาในการเล่าเรื่องราวต้องมีการบรรยายหรือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุดของลำดับเหตุการณ์ ศาสตร์แห่งเรื่องเล่า หรือ Narratology เป็นแนวคิดที่ทำการศึกษาธรรมชาติแบบแผนกระบวนการทำงานและ

หน้าที่ของ “เรื่องเล่า” โดยแนวคิดดังกล่าวมีพัฒนาการความเป็นมาในระยะเวลายาวนาน ในโลกวิชาการศึกษาในตะวันตกแต่เริ่มมีการพัฒนาเป็นองค์ความรู้เฉพาะอย่างจริงจังในช่วงหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ประเภทของเรื่องเล่าไว้อย่างหลากหลายในที่นี้ ผู้เขียนได้แบ่งประเภทของเรื่องเล่าออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทที่หนึ่ง เรื่องเล่าอิงข้อเท็จจริง (Narratives non-fiction) ได้แก่ เรื่องเล่าที่อ้างอิงอยู่กับข้อเท็จจริงยกตัวอย่างเช่น ข่าว, สารคดี เป็นต้น ประเภทที่สองคือ เรื่องเล่าสมมติ (Narratives fiction) ได้แก่ เรื่องเล่าที่เกิดจากจินตนาการของผู้เขียนเช่น นวนิยาย บทกวี เรื่องสั้น นิทาน เป็นต้น

จากแนวคิดการศึกษาเรื่องเล่า สู่การสร้างพื้นที่นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ในมุมมองของ Pongsapich (2006, p. 122) กล่าวว่า การศึกษา “แก่นวัฒนธรรม” (Cultural Core) ซึ่งหมายถึง กลุ่มของลักษณะหรือแบบแผนวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพและการจัดการทางเศรษฐกิจ ดังนั้นแล้ว คำว่า นิเวศ ก็คือ พื้นที่ อันเป็นลักษณะทางกายภาพ ส่วนวัฒนธรรมนั้น คือ สิ่งผู้คนแสดงออกต่อพื้นที่นั้น ๆ การตีความ หรือการกระทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ

นอกเหนือจากแนวคิดการสร้างนิเวศวัฒนธรรม ผู้วิจัยยังได้ใช้แนวคิดภูมิวัฒนธรรมของ Tansupol (2016, p.39) ที่กล่าวว่าภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) คือลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งอันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของคนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกัน และมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่าง ๆ นั่นคือ ภูมินาม โดยอาจสร้างเป็นตำนานมาอธิบายความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นย่อมอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่นั้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการสร้างพื้นที่ ทั้งในแบบการสร้างพื้นที่นิเวศวัฒนธรรมและ ภูมิวัฒนธรรม ล้วนมีความสอดคล้องกันเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ทั้ง 2 แนวคิดนั้นกล่าวถึงลักษณะการสร้างพื้นที่พิเศษอันเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน วัฒนธรรมและพื้นที่ทางกายภาพทางธรรมชาติ ด้วยการให้ความหมายของพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์พื้นที่นั้น ๆ ในการดำรงชีวิตและวัฒนธรรม

การผสมผสานระหว่างแนวคิดการศึกษาเรื่องเล่า และแนวคิดพื้นที่เชิงนิเวศวัฒนธรรมนั้น ต่อมาได้เกิดแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ (creative folklore) เป็นทฤษฎีทางคติชนที่ Nathalang (2019, pp. 13-21) คติชนสร้างสรรค์คือข้อมูลทางคติชนที่มีการสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททางสังคมไทยปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่การประยุกต์คติชนการต่อยอดและการตีความใหม่ได้สร้างความหมายให้กับ คติชนเพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มหรือสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทของคติชนสร้างสรรค์นั้นได้จำแนกและมีส่วนเกี่ยวข้องถึง 3 บริบทได้แก่ บริบทสังคมโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยว บริบททุนนิยมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และบริบทข้ามชาติ-ข้ามพรมแดน

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องเล่าพื้นบ้านกับการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ และการท่องเที่ยวท้องถิ่นในภาคกลาง:มิติความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์โยหยาดอดีตกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของ Kasempolkoon (2013, pp.75-102) พบว่าปัจจุบันมีการนำเรื่องเล่าพื้นบ้านมาใช้อย่างมีนัยยะสำคัญในฐานะทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวในภาคกลาง โดยเน้นให้ผลิตภัณฑ์หรือการท่องเที่ยวเหล่านั้น “บอกเล่า” อดีตที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ผ่านการ “จำลองอดีตเก่า” และ “สร้างอดีตใหม่” ท่ามกลางการโยหยาด “วิถีไทย” การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำรับอาหารท้องถิ่น ทำให้เห็นความสำคัญของเรื่องเล่าพื้นบ้านมีบทบาทที่น่าสนใจในการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวท้องถิ่นท่ามกลางปรากฏการณ์โยหยาดอดีตในสังคมไทย ทั้งในฐานะส่วนหนึ่งของการจำลองและสร้าง “อดีต” เพื่อการท่องเที่ยว ฐานะเครื่องมือเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว และฐานะการสร้างภาพลักษณ์ความเป็น “คนไทย รุ่นใหม่” (modern Thai) แก่ผู้บริโภค ซึ่งนับว่าเป็นตัวอย่างสำคัญในการใช้คติชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

นอกเหนือจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าผู้วิจัยยังได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เรื่องเล่าเพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เช่นงานวิจัยของ Kunlabut (1994, pp. 81-90) เรื่อง “ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย” ได้ชี้ให้เห็นว่า ตำนานคติความเชื่อเป็นบ่อเกิดพิธีกรรมและพิธีกรรมส่งผลให้เกิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ พระธาตุศรีสองรักคือหลักบ้านใจเมืองของชาวด่านซ้าย มีคติในการ

สร้างเพื่อให้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ปรับปรนคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องการสร้างเจดีย์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าผสมผสานกับบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ผสมผสานกับตำนานท้องถิ่นการสละชีวิตเพื่อเป็นพุทธบูชาของวิญญานเสื้อบ้านทรงเมือง อันเป็นการสร้างคติความเชื่อเกี่ยวกับเจดีย์ประเภทอุเททิกะเจดีย์ และต้องการให้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Place) และความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดประเพณีศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Tradition)

การประกอบพิธีกรรม หรือการให้ความหมายแก่พื้นที่ อันทำให้พื้นที่นั้นผลัดเปลี่ยนจากพื้นที่ทางกายภาพทั่วไปให้มีความหมาย ผ่านตำนานความเชื่อที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อต่อรองอำนาจของชุมชนและอำนาจรัฐ ตามที่ Wongwareethip (2007, pp. 84-126) ได้เสนอบทความเรื่อง “การจารึกความทรงจำของท้องถิ่น: สิ่งที่ปรากฏในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” สารสำคัญของบทความสรุปได้ว่า พื้นที่ในแอ่งเชียงใหม่ลำพูนนั้นเป็นหน่วยทางการเมืองที่มีอำนาจของรัฐบาล ชุมชนได้พยายามสร้างความทรงจำของพื้นที่แอ่งด้วยการกอบกู้สถานะผู้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ในแอ่ง และเสริมอำนาจให้ตนเองผ่านการบริหารจัดการพื้นที่และเวลาใหม่ด้วยการสร้าง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ภายในโลกสามัญในช่วง พ.ศ.2530 เราจึงได้เห็นชุมชนหรือท้องถิ่นสร้างที่ยืนที่สังคมให้แก่ตนเองผ่านการสถาปนาพื้นที่ และเวลาชุดใหม่ที่โต้ตอบการแบ่งเส้นการปกครอง ดังที่ Hongsuwan (2010) ได้ศึกษาเรื่อง อาณาบริเวณชายแดนแม่น้ำโขงกับกระบวนการสร้างความหมายในบริบทของสังคมสมัยใหม่ : กรณีศึกษาเรื่องหนองคาย – เวียงจันทน์ ซึ่งการศึกษาได้วิเคราะห์การสร้างสังคมจากวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เป็นเขตเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบัน โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการศึกษา คือ 1) อาณาบริเวณชายแดน กำหนดพื้นที่ ระหว่างจังหวัดหนองคายและเวียงจันทน์ 2) การสร้างพื้นที่ทางสังคม และ 3) การต่อรองเชิงความหมาย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงให้เป็นระบบทุนนิยมในสังคมโลกปัจจุบันไม่ใส่ใจการพัฒนาชุมชนเล็กๆที่อยู่รายรอบอาณาบริเวณจนถูกมองข้ามให้กลายเป็นชุมชนชายขอบ อันทำให้คนในชุมชนในฐานะคนในชุมชนชายขอบมีการปฏิบัติการ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของพวกเขาเพื่อนิยามความหมายให้กับพื้นที่อยู่อาศัยของตนภายใต้การปะทะกับกลุ่มอำนาจที่เหลื่อมล้ำของรัฐ ผ่านการสร้างใหม่และผลิตซ้ำเกี่ยวกับสังคมชายแดนของตนเพื่อต่อรองทางอำนาจ ทั้งนี้อาณาบริเวณชายแดนแห่งนี้ไม่ได้หยุดนิ่ง แต่มีความเคลื่อนไหวหลากหลาย ซับซ้อน เป็นพลวัต เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขที่สังคมได้เผชิญอยู่

การศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ ซึ่งถูกบัญญัติขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2559 โดยมีผู้ที่ศึกษาข้อมูลคติชนในรูปแบบคติชนสร้างสรรค์ยุคแรกเริ่ม ได้แก่ Jaruworn (2016) ได้ศึกษาเรื่องคติชนกับการท่องเที่ยว: หมู่บ้านวัฒนธรรมหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า จากแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ที่นำเสนอบริบทที่เกี่ยวข้อง 3 บริบทนั้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านหนองขาวพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ได้แก่ บริบททางสังคมโลกาภิวัตน์ทำให้การเผยแพร่ชักชวนและนำผู้คนจากทั่วโลกให้เข้าสู่ระบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านหนองขาวได้อย่างหลากหลาย ทั้งในและนอกเทศกาล ในขณะเดียวกัน ชุมชนก็เกิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนกับคณะผู้ดูงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนเพื่อถ่ายทอดสู่นักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ด้วยการคัดเลือกข้อมูลทางคติชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4 กลุ่ม ได้แก่ ข้อมูลคติชนประเภทถ้อยคำ ข้อมูลประเพณีพื้นบ้าน ข้อมูลประเพณีวัฒนธรรมวัตถุ และข้อมูลประเพณีศิลปะพื้นบ้าน เพื่อเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อการสร้างพื้นที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม พบว่าการใช้ข้อมูลเรื่องเล่าตำนานประจำถิ่นเป็นทุนเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีผู้ศึกษาวิจัยที่กว้างขวางด้วยการใช้แนวคิดทฤษฎีทางคติชนวิทยา บทบาทของคติชน ตลอดจนการใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางการศึกษา ซึ่งในวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยเองได้นำแนวทางจากการศึกษาต่าง ๆ เป็นพื้นฐานในการศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าประจำถิ่นจังหวัดจันทบุรี เพื่อการสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม อันจะได้วิเคราะห์ผลของการศึกษาในลำดับต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการพรรณนาวิเคราะห์ ข้อมูลภาคสนาม ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในจังหวัดจันทบุรี โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1 ขั้นการสำรวจ สำรวจพื้นที่ในเขตจังหวัดจันทบุรี จำนวน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง อำเภอมะขาม อำเภอท่าใหม่ และอำเภอกิขุภูก

รวบรวม และจำแนกประเภทเรื่องเล่าที่ได้จากการรวบรวม

2 ขั้นคัดเลือกข้อมูล คัดเลือกเรื่องเล่าที่ผู้ในการรับรู้ของผู้คนในจังหวัด จันทบุรีจากชุมชน และลายลักษณ์โดยพิจารณาถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พื้นที่ และมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว

3 ขั้นการสำรวจ และศึกษาชุมชน

4 การเตรียมตัวศึกษาภาคสนาม ก่อนลงพื้นที่ภาคสนาม ด้วยการทบทวน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำรวจ และเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น กำหนดช่วงเวลา ในการเก็บข้อมูล จัดทำเครื่องมือในการวิจัยและเก็บข้อมูล

5 รวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์วิทยากร ปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ของแต่ละอำเภอ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยใช้เครื่องมือบันทึกการ สัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง โดยการลงพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง

5.1 การลงพื้นที่ ครั้งที่ 1 เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากประเด็นคำถามใน แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เรียบเรียง

5.2 การลงพื้นที่ ครั้งที่ 2 เพื่อนำข้อมูลที่ผู้วิจัยสังเคราะห์เรียบร้อยแล้วไป ทำการตรวจสอบความคลาดเคลื่อน ก่อนนำมาปรับและวิเคราะห์ผลต่อไป

6. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหาด้วย วิธีการ จัดระเบียบข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล จัดเตรียมข้อมูลตามจุดประสงค์ วิเคราะห์ข้อมูล ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้

พิสูจน์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรายงานการนำเสนอข้อมูลด้วยกระบวนการเขียน บรรยายด้วยถ้อยคำ (narrative / extended text) ซึ่งจะเป็นส่วนหลักกับการนำเสนอ ด้วยภาพวิเคราะห์ (visual display)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องเล่าประจำถิ่นจังหวัดจันทบุรีการสร้างพื้นที่เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่าเรื่องเล่าประจำถิ่นจันทบุรีมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การรวบรวมเรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อการศึกษาจำแนกประเภท เนื้อหา การสร้างพื้นที่ทางนิเวศ และด้านที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี

เรื่องเล่าประจำถิ่นจังหวัดจันทบุรี: การรวบรวมและศึกษา จำแนกประเภทเรื่องเล่าประจำถิ่น

การจัดกลุ่มเรื่องเล่าประจำถิ่นจังหวัดจันทบุรีเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมบางประการ ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ พบว่าเรื่องเล่าที่ปรากฏในท้องถิ่นจันทบุรีนั้นมีหลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและวิถีชีวิต โดยการสร้างเรื่องราวประกอบกับสถานการณ์ทางธรรมชาติให้เกิดเป็นความน่าเชื่อถือและมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเรื่องเล่าที่สำคัญส่งต่อการสร้างพื้นที่เชิงวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามแนวทางของคติชนสร้างสรรค์ โดยการแบ่งประเภทของเรื่องเล่านั้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการแบ่งแบบเรื่องของเรื่องเล่า ดังที่ Puriwanchana (2009, p. 35) ได้จำแนกแบบเรื่อง (tale type) ของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย และวิเคราะห์ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์เพื่อจัดแบ่งประเภทของเรื่องเล่าประจำถิ่นจันทบุรีได้ 4 แบบ ได้แก่ 1) เรื่องเล่าอธิบายการสร้างพื้นที่ทางธรรมชาติ 2) เรื่องเล่าอธิบายความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม 3) เรื่องเล่าอธิบายการกำเนิดบ้าน เมือง และผู้คน และ 4) เรื่องเล่าอธิบายการกำเนิดวีรบุรุษ เทพเจ้า ซึ่งการจำแนกรูปแบบของเรื่องเล่า นั้น จะนำไปสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ต่อการกระบวนการสร้างพื้นที่เพื่อใช้เป็นทุนเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสร้างวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวจันทบุรีในลำดับต่อไป จากผลการศึกษาพบเรื่องเล่าประจำถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เชิงนิเวศ 41 สำนวน ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปจำนวนเรื่องเล่าที่ปรากฏในจังหวัดจันทบุรี

แบบที่	ประเภทเรื่องเล่า	จำนวน / สำนวน	พื้นที่
1	เรื่องเล่าอธิบาย การสร้างพื้นที่ทาง ธรรมชาติ	9	อำเภอเมือง อำเภอศิขมกู่ อำเภอมะขาม อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง
2	เรื่องเล่าอธิบายการ กำเนิดบ้าน เมือง และ ผู้คนศักดิ์สิทธิ์	20	อำเภอเมือง อำเภอศิขมกู่ อำเภอมะขาม อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง
3	เรื่องเล่าอธิบายความ เชื่อ ประเพณีพิธีกรรม	4	อำเภอศิขมกู่ อำเภอขลุง อำเภอแหลมสิงห์
4	เรื่องเล่าเกี่ยวกับ พระพุทธรูป วัตถุ สิ่งของ	8	อำเภอศิขมกู่ อำเภอเมือง อำเภอมะขาม

จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดที่มีเรื่องราว เรื่องเล่าทางด้านธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ มีความสำคัญทางภูมิศาสตร์ที่หลากหลาย ทั้งป่า แหล่งน้ำ ทะเล ตลอดจนเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ทุกยุคสมัย ตั้งแต่อยุธยา รัตนโกสินทร์ตอนต้น มาจนถึงยุคปัจจุบัน อีกทั้งเป็นพื้นที่สำหรับเจ้านายเสด็จมาประทับอยู่บ่อยครั้ง เหตุดังกล่าวนี้ทำให้เรื่องเล่าของจังหวัดจันทบุรีมีความหลากหลาย ทั้งเรื่องเล่าเชิงประวัติศาสตร์ และเรื่องเล่าแบบพื้นบ้าน การให้ความหมายของพื้นที่ การอธิบายเรื่องราวภูมินาม โดยเฉพาะเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับการอธิบายชื่อบ้านนามเมืองและสถานที่ทางธรรมชาติ พบว่าทุกพื้นที่นั้นมีเรื่องราวประกอบ และเชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมของท้องถิ่น

ภาพที่ 1 ซ้าย ภาพวัดทองทั่ว ขวา ต้นประตูละคร วัดเขาบรรจบ ตำบลมะขาม
ที่มา : Sompong Mulmanee (2020)

จากการวิจัยพบว่าพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ปรากฏเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ อาทิ เรื่องเล่าเกี่ยวกับบรอยพระพุทธบาท วัด ประเพณีทางด้านศาสนา ตลอดจนเรื่องเล่าสามารถสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวได้อีกด้วย ได้แก่ เรื่องเล่าตำนานความรักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่มีต่อพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ (พระนางเรือล่ม) ที่สร้างความศักดิ์สิทธิ์และความพิเศษให้น้ำตกพลิ้ว หรือเรื่องราวประวัติศาสตร์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่สร้างประวัติศาสตร์ให้แก่ชุมชนบางกะจะ ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าที่สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน พื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี

เรื่องเล่าประจำถิ่นจันทบุรี: ความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดจันทบุรี ได้รับความนิยมและโปรโมทให้เป็นอีกหนึ่งช่องทางการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้รับความนิยมเป็นต้นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นการสร้างอัตลักษณ์ให้พื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ในแนวทาง “การท่องเที่ยววิถีจันท” จึงเป็นการท่องเที่ยวตามแนวทางใหม่ที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมวัฒนธรรมประเพณี และสถานที่ในเชิงนิเวศวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ดังที่ Jaruworn (2016, p. 57) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นท่องเที่ยวที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวงานประเพณีวัฒนธรรม (Traditional and Art Tourism) การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท

(Rural Tourism and Village Tourism) เป็นต้นโดยการท่องเที่ยวเหล่านี้ นำวัฒนธรรมประจำถิ่นเป็นจุดขาย

การศึกษาวิเคราะห์เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลทางคติชน ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งสอดคล้องกับการประกาศเป็นเมืองการท่องเที่ยวแบบ “วิถีจันท” โดยการกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การสร้างอัตลักษณ์ชาวจันทบุรีด้วยเรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เรื่องเล่าพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีสู่การจัดการท่องเที่ยวและ 3) การสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติด้วยเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ ดังต่อไปนี้

ประเด็นการวิเคราะห์ที่ 1 ชักเย่อเกวียน : การสร้างอัตลักษณ์ชาวจันทบุรีด้วยเรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งพบว่าข้อมูลประเพณีการแห่ผ้าพระบาทเพื่อชักเย่อเกวียนของชุมชนตะปอนนั้น ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการสร้างตัวตนของคนในชุมชนตะปอนด้วยวัฒนธรรมประเพณี ดังที่ Nathalang (2014, pp. 364-365) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นเรื่องของกลุ่มชน พิธีกรรมเป็นการ รวมพลัง ของคนในสังคมการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกมั่นคงอบอุ่นพิธีกรรมสร้างความรู้สึก ความเป็นพวกเดียวกัน ดังนั้น พิธีกรรมจึงเป็นกลไกในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชน นอกจากนั้น หน้าที่ประการสำคัญของพิธีกรรม คือ ช่วยให้นุชนยุมีมั่นคงทางใจ มีความสบายใจขึ้นเพราะพิธีกรรมมักเกี่ยวข้องกับการขอรับรองให้อำนาจเหนือธรรมชาติช่วยเหลือในสิ่งที่มนุษย์ไม่มั่นใจ เช่น ขอฝน ขอให้ผลผลิตดี ขอให้หายเจ็บไข้ พิธีกรรมมักมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ตำนาน อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกในสังคมใช้เรื่องเล่าประเภทตำนานในการอธิบายเหตุผลและที่มาในการประกอบพิธีกรรม ตำนานจึงเป็นส่วนที่นำมธรรมในขณะที่พิธีกรรมเป็นส่วนที่เป็นรูปธรรม

ประเด็นที่ 2 ประเพณีขึ้นเขาชิมกฎ : เรื่องเล่าพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีสู่การจัดการท่องเที่ยววิถีจันทวิถีไทย โดยประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาชิมกฎหรือพระบาทพลวง เป็นเทศกาลเดือน 3 ที่ปฏิบัติกันมาช้านาน แต่เดิมเริ่มขึ้นไปนมัสการในวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี แต่มาระยะหลังนี้เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้คนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ จึงได้เปิดเวลาให้นมัสการมากขึ้น กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2536 เปิด 30 วัน ในปี พ.ศ. 2537 เปิด 45 วัน และในปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาเปิดให้นมัสการ 60 วัน และยังคงเริ่มเปิดให้นมัสการเดือน 3 เหมือนเดิม (ระบบฐานข้อมูล

ท้องถิ่น สำหรับสืบค้นข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรม จังหวัดจันทบุรี)

พระพุทธรบาทหลวง ตั้งอยู่เขตอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ อำเภอเขา
คิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเชื่อกันว่ามีรอยพระพุทธรบาทของพระพุทธเจ้าประทับอยู่บน
หินขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร อยู่บนยอดเขาสูงจากระดับน้ำทะเล 1,050 เมตร ซึ่ง
แต่เดิมมีชาวบ้านเป็นผู้ค้นพบและเมื่อความทราบถึงพระครูธรรมสรคุณหรือหลวงพ่อเขียน
ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดกะทิงในขณะนั้น จึงได้ริเริ่มการนมัสการรอยพระพุทธรบาท เพื่อเป็นการ
ระลึกถึงพระพุทธเจ้า จนเกิดเป็นประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเรื่อย มาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาประเพณีขึ้นเขาคิชฌกูฏที่ใช้ในการจัดการพื้นที่เพื่อการ
ท่องเที่ยว ใน 3 หลักการ ได้แก่ ประการแรกวิธีคิดในการสร้างประเพณีขึ้นเขาคิชฌกูฏ
ในฐานะประเพณีสร้างสรรค์ ตั้งแต่การตั้งชื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ การใช้เรื่องเล่าที่
เกี่ยวข้อง ประการที่สองการสร้างรูปแบบกิจกรรมในประเพณีขึ้นเขาคิชฌกูฏ ด้วย
กระบวนการบวงสรวงเปิดป่า การจัดกิจกรรมถือศีล และการกำหนดช่วงเวลาขึ้นนมัสการ
รอยพระพุทธรบาท ประการสุดท้ายการสร้างประเพณีขึ้นเขาคิชฌกูฏภายใต้บริบทการท่องเที่ยว
และทุนนิยม ประเพณีขึ้นเขาคิชฌกูฏจึงสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงจากประเพณี
ชาวบ้านสู่ประเพณีจังหวัดและประเพณีระดับ ประเทศ ภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวและ
ทุนนิยมที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับจังหวัดจันทบุรีได้เป็นอย่างดี และสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้
ยุคทุนนิยมที่ต้องใช้เป็นปัจจัยในการซื้อสินค้าและบริการและเมื่อมีการปรับจากประเพณี
ชาวบ้านสู่ประเพณีระดับประเทศ

ประเด็นที่ 3 การสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติด้วยเรื่องเล่า
ศักดิ์สิทธิ์ พบว่าประวัติความเป็นมาของพื้นที่ทางธรรมชาติในบริเวณจังหวัดจันทบุรี
ทั้งเรื่องเล่าเกี่ยวกับภูเข่า ที่มีต้นกำเนิดและความพิเศษบางประการ แม่น้ำที่มีลักษณะพิเศษ
ทางวัฒนธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ น้ำตกและพื้นที่ทางธรรมชาติอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและ
ถูกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด ล้วนมีเรื่องเล่าตำนานพื้นบ้านประกอบเพื่อสร้างความ
น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งการผนวกเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ความ
เหนือธรรมชาติเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่เชิงนิเวศนั้น เป็นพื้นที่เชิงนิเวศวัฒนธรรม
คือ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด กระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม
การปรับตัวของผู้คนชาวจันทบุรีภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงอันเกิด
จากการปรับตัว (Adaptation) ให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยเรื่องเล่าพื้นบ้านเป็น

สิ่งถ่ายทอดเพื่อการรับรู้ร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวสถานที่ธรรมชาติด้วยเรื่องเล่าประจำถิ่นเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับพื้นที่ ทั้งในฐานะเรื่องเล่าอธิบายมูลเหตุการเกิดพื้นที่ และเรื่องเล่าที่สร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่พื้นที่ทางธรรมชาติ เช่น เขาสระบาป หรือเขาชีชมภู 2) สถานการณ์การท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดจันทบุรี การจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี ในปัจจุบันแม้ว่าสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ หรือแม้แต่ภาวะโรคระบาดทั่วโลกในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมาจะทำให้การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี หรือสถานที่ต่าง ๆ จะถูกจำกัด อันทำให้สถานการณ์นั้นไม่คึกคักดังเช่นที่เป็นมา แต่ทว่า การจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวของจันทบุรี ยังคงเป็นที่ชื่นชอบสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบส่วนตัว ไม่เป็นหมู่คณะใหญ่ และการพักผ่อนในสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเสมอ โดยสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีในปี 2563 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงไปตามสถานการณ์ของโลก แต่ทว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสถิติของช่วงเดือนที่การระบาดของโรค โควิด-19 ยังไม่รุนแรงนั้น จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาสู่จังหวัดจันทบุรี ในช่วงเทศกาลขึ้นมัสการรอยพระพุทธรูปเขาชีชมภู มีจำนวนมากขึ้นกว่าปี 2562 มาก

การใช้ข้อมูลคติชนสร้างสรรค์ เป็นทุนเพื่อการดำเนินการท่องเที่ยว ของจังหวัดจันทบุรี สะท้อนให้เห็นว่า เรื่องเล่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างมูลค่าให้การจัดการท่องเที่ยว ตั้งแต่การสร้างความตระหนักของประชาชนจันทบุรี ด้วยการนำเสนอประเพณีพิธีกรรม อาทิ ประเพณีแห่ผ้าพระบาท ประเพณีขึ้นเขาชีชมภู จนถึงการสร้างอัตลักษณ์ผ่านทางวิถีชีวิตชาวสวน ที่มีความเป็นตัวตนผ่านวาทกรรม “คนจันทบุรี”

การใช้ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อของคนจันทบุรีที่มีต่อรอยพระพุทธรูปในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรอยพระพุทธรูปที่ปรากฏขึ้นเองตามธรรมชาติ การวาด และการสร้างขึ้นจากวัสดุ สะท้อนให้เห็นความเชื่อของชาวจันทบุรีที่มีต่อพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาที่อยู่เหนือภูตผี ยักษ์ วิญญาณต่างๆ ข้อมูลทางคติชนเหล่านี้ ถูกสื่อผ่านเรื่องเล่าประจำถิ่น และปรับเปลี่ยนเป็นทุนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวได้ทั้งสิ้น จึงเกิดเป็นงานเทศกาลการท่องเที่ยว ทั้งงานขึ้นเขาชีชมภู ตลอดระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่ ช่วงเดือน 3 ถึงเดือน 5 ของทุกปี ต่อจากนั้นก็เทศกาลงานแห่ผ้าพระบาท ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ด้วยการโปรโมท “ประเพณีหนึ่งเดียวในโลก” กิจกรรมการท่องเที่ยวเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นผลจากการใช้เรื่องเล่าเพื่อสร้างประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของจันทบุรีที่มีความเป็นพิเศษและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พร้อมจะหลงใหลในมนเสน่ห์ของวัฒนธรรมพื้นถิ่น

สรุปและอภิปรายผล

ผลของการวิจัยพบว่า จากการรวบรวมและศึกษา จำแนกประเภทเรื่องเล่าประจำถิ่นของจังหวัดจันทบุรี การจัดหมวดหมู่ของเรื่องเล่า สะท้อนให้เห็นว่า สามารถจำแนกหมวดหมู่ของเรื่องเล่า เป็น 4 หมวด ได้แก่ ประการแรกเรื่องเล่าเกี่ยวกับธรรมชาติชื่อบ้านนามเมือง เป็นเรื่องเล่าที่พบมากที่สุด ประการที่สองเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ทางธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นต้นทุนหลักในการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี ประการที่สามเรื่องเล่าเกี่ยวกับวัตถุลึกลับของ พระพุทธรูปต่าง ๆ ซึ่งพบว่าเรื่องเล่าประเภทนี้มีความสัมพันธ์กับสถานที่ และถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ ต่อมาจึงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพื้นที่ และประการสุดท้ายที่ได้จัดหมวดหมู่เรื่องเล่าได้แก่ เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณี ที่อธิบายความเป็นมาของประเพณี และสร้างมูลค่าให้กับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

กระบวนการเปลี่ยนสภาพเรื่องเล่าประจำถิ่นสู่การเป็นต้นทุนทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรีนั้น พบว่า มีตัวอย่างการสร้างมูลค่าของข้อมูลคติชนแบบสร้างสรรค์ ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสร้างอัตลักษณ์ชาวจันทบุรีด้วยเรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบการสร้างอัตลักษณ์ด้วยเรื่องเล่ากำเนิดภูมิบ้านนามเมือง การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อแสดงตัวตนคนจันทบุรีอย่างแท้จริง 2) เรื่องเล่าพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีสู่การจัดการท่องเที่ยว พบว่าประเพณีประจำถิ่นจังหวัดจันทบุรีนั้นมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนเอง สามารถบ่งชี้เป็นวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน เช่นประเพณีขึ้นเขาศิขณภูฏ ประเพณีชักเย่อเกวียน อันมีเพียงหนึ่งเดียวในโลกเท่านั้น และ3) การสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติด้วยเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ พบว่าเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ไม่เพียงสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้คนในจังหวัดจันทบุรี

เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาียังถูกนำไปสร้างคุณค่า ความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ เรื่องราวการกำเนิดพื้นที่ป่าเขา น้ำตก หิน ให้เกิดความน่าสนใจ และยังเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้พื้นที่เพื่อกำหนดพื้นที่ท่องเที่ยวอันเป็นพื้นที่ทางนิเวศวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เนื่องจากเรื่องเล่าคือสื่อกลางที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคม อธิบายพิธีกรรม สืบทอดเรื่องราวของสังคมให้คงอยู่ เสริมสร้างปัญญาของผู้คน ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการแก้ไขความคับข้องใจของชุมชน (Nathalang, 2014, pp. 366-385)

การต่อยอดเรื่องเล่าสู่การสร้างอัตลักษณ์สินค้าพื้นเมืองจันทบุรี ด้วยบทบาทของเรื่องเล่าที่ศิราพรได้สรุปไว้ว่าเรื่องเล่าตำนานคือสิ่งที่ใช้บอกอัตลักษณ์ของชุมชน ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าที่มาของชื่อบ้านนามเมือง ในฐานะประวัติศาสตร์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี หลากหลายชุมชนได้ยกระดับเรื่องเล่าของชุมชนให้เป็นเสมือนเครื่องมือสร้างตัวตนให้ชุมชนของตนเองเพื่อสร้างมูลค่าแห่งอัตลักษณ์นั้นในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งปรากฏชัดเจนในชุมชนต่าง ๆ ของจังหวัดจันทบุรี เช่น ชุมชนหนองบัว จัดการท่องเที่ยววิถีจันท ด้วยการจัดตลาดชุมชนขนมแปลก ภาพตลาดที่เน้นจัดสถานที่ในชุมชนเก่าแก่ ปรับให้เป็นตลาดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมวิถีชีวิตผู้คนที่อยู่บริเวณริมคลองหนองบัวอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น นำเสนอสินค้าอัตลักษณ์ของชุมชนได้แก่ ขนมที่มีชื่อเฉพาะถิ่น เช่น ขนมควยลิง ขนมติดคอ ที่เพียงฟังชื่อก็สื่อถึงตัวตนของตลาดขนมแปลก นอกจากนี้ยังเน้นการขายข้าวของเครื่องใช้ อาหารเฉพาะถิ่น เช่น ไม้กวาดดอกหญ้า หนองบัว กว๋ยเตี่ยวเรือหนองบัว สินค้าเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหนองบัว

นอกเหนือจากนั้น ชุมชนบางกะจะ ได้จัดตั้งตลาดชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีก 1 แห่งเช่นกัน ด้วยการนำเรื่องเล่าประวัติศาสตร์สมเด็จพระเจ้าตากสิน ตั้งทัพที่บริเวณวัดพลับ บางกะจะ ก่อนที่จะเข้าตีเมืองจันทน์ในอดีตได้สั่งทหารทุบหม้อข้าว จนเป็นอนุภาคของตำนานที่ทุกคนรับรู้ได้อย่างกว้างขวาง ชุมชนจึงได้ใช้พื้นที่บริเวณนั้นตั้งเป็นตลาด “ทุบหม้อ” การใช้ชื่อเพื่อสื่อถึงเรื่องเล่า และเชื่อมโยงถึงประวัติศาสตร์ที่ผู้คนรับรู้อย่างทั่วถึง และจำหน่ายสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของคนบางกะจะ ภายใต้เงาของความเป็นคนจันทน์อีกพื้นที่หนึ่ง ด้วยการจำหน่ายอาหาร สินค้าเฉพาะถิ่น เช่น กว๋ยเตี่ยวเส้นจันทน์ผัดปู เครื่องใช้เฉพาะถิ่น และการจัดสถานที่ตลาดจำลองเสมือนค่ายทหารในยุคอดีต ทำให้เป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวที่เสนอให้เห็นอัตลักษณ์ของความเป็น “คนจันทน์” ได้อย่างชัดเจนการใช้ข้อมูลคติชนท้องถิ่น เพื่อสร้างสินค้าชุมชนในลักษณะของขนม เครื่องใช้ อาหารเฉพาะถิ่นของชุมชนหนองบัว จังหวัดจันทบุรี สะท้อนให้เห็นการใช้ข้อมูลเรื่องเล่าเพื่อสร้างสินค้าเพื่อจำหน่าย และเป็นทุนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศวัฒนธรรม

ประเพณีพื้นบ้านยกระดับสู่ความเป็นหนึ่งเดียวในโลก ชุมชนชาวจันทบุรีมีประเพณีวัฒนธรรมที่เฉพาะกลุ่ม หลากหลายเป็นการวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน แต่ละชุมชนที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่นกลุ่มชาวบ้านที่มีความศรัทธาต่อรอยพระพุทธรูปหนอยอดเขา

คิซมกฏ จะจัดกิจกรรมนมัสการรอยพระพุทธรูป ประจำปี ในช่วงเทศกาลเดือน 3 ด้วยความเรียบง่าย ต่อมาเมื่อประเพณีขึ้นเขาคิซมกฏเป็นที่รู้จักมากขึ้น จึงมีหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการจังหวัดจันทบุรี ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้นการจัดประเพณีขึ้นเขาคิซมกฏจึงมีระเบียบแบบแผนมากขึ้น มีการจัดตั้งคณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ มีกำหนดการ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน มีการประมูลร้านค้า เพื่อให้ร้านค้าเข้ามาขายอาหารและขายสินค้าต่าง ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งถือเป็นข้อดีที่ทำให้วัดพลวง วัดกะทิง ชาวบ้านในพื้นที่และจังหวัดได้รับรายได้จากการขายของ แต่อีกด้านหนึ่งชาวบ้านที่ไม่มีกำลังทรัพย์มากพอ ก็ไม่สามารถเข้ามาขายของได้ เพราะมีการเก็บค่าเช่าที่ราคาสูงจากคณะกรรมการเขาคิซมกฏ จึงทำให้ชาวบ้านเริ่มลดบทบาทลง และชาวบ้านก็อยู่ห่างไกลวัดมากขึ้นเรื่อย ๆ

การสร้างพื้นที่และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของชุมชนมีความหมายต่อการดำรงชีวิตและสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าไปมีบทบาทต่อธุรกิจการท่องเที่ยว ดังที่ Seang Ngam (2010, p. 2) ได้กล่าวไว้ว่า สินค้าการท่องเที่ยวที่สำคัญคือประเภทแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนาวัฒนธรรม วิถีชีวิตและแหล่งธรรมชาติ รัฐดำเนินการกระตุ้นให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งการเพิ่มมูลค่า ความน่าสนใจให้พื้นที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ คือการใส่เรื่องเล่า และพิธีกรรมเข้าไปในพื้นที่ โดยที่ไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมการสืบสานตำนานเรื่องราวต่าง ๆ อาทิ การแสดงการชักเย่อเกวียนของตำบลเกวียนหัก การแสดงตำนานสมเด็จพระนเรศวร หรือการจัดกิจกรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิซมกฏ กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการนำเรื่องเล่าประจําถิ่นสร้างให้กลายมาเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานบันเทิงของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ การฟื้นฟูประเพณีเป็นเพียงผิวเผินเพื่อให้เกิดความตื่นตาตื่นใจของนักท่องเที่ยว (Wanlipodom, 2000, p. 25)

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในลักษณะชุมชนวิถีชีวิตที่ได้รับการส่งเสริมโดยภาครัฐของปัจจุบันทำให้เรื่องเล่าของชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างเรื่องราว (Story) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เน้นการนำเสนอพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้น การใช้เรื่องเล่าประจําถิ่นมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ในส่วนของการใช้เรื่องเล่าเพื่อสร้างความน่าสนใจทางการท่องเที่ยวและสอดคล้องกับวิถีชีวิต แต่ละพื้นที่ล้วนต้องการนักสื่อความหมายของชุมชน ซึ่งถือเป็นผู้ประชาสัมพันธ์งาน และมีบทบาทอย่างมากในการสร้างความประทับใจและมูลค่าแก่

การท่องเที่ยว ดังที่ Jaruworn (2006, p. 394) ได้อธิบายให้เห็นถึงบทบาทของเรื่องเล่าตำนานปรัมปรา ว่ามีคุณค่าประการสำคัญในฐานะที่เป็นข้อมูลคติชนที่มีบทบาทในการบันทึกร่องรอยความขัดแย้งทางความเชื่อทางศาสนา และร่องรอยความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนโดยเป็นการบันทึกทัศนคติของบรรพชนไทย-ไท แต่ครั้งอดีตกาลส่งผ่านมายังชนรุ่นหลังได้รับทราบ มากกว่าที่จะเป็นการบันทึกข้อเท็จจริงโดยตรง

References

- Jaruworn, P. (2006). **Conflict and compromise in Thai myths** (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)
- Jaruworn, P. (2016). **Folklore and tourism: Nong Khao Cultural Village in Kanchanaburi Province**. Bangkok: Academic Publishing Project Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Hongsuwan, P. (2010). **Area Studies of Mekong border region and the process of creating meaning in the context of Modern society: a case study of Nong Khai - Vientiane**. Mahasarakham: Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University. (In Thai)
- Hongsuwan, P. (2011). **Myths of Lanna Buddha image, the power of wisdom, belief and relationship with local**. Chiang Mai: Max Printing (Lanna Heritage Office). (In Thai)

- Kasempolkoon, A. (2013). Local Narratives and the Making of the Value Additions for Local Products: Relationship between Nostalgic Phenomena and Creative Economy. **Journal of Letters**, 42 (2). 103-132. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jletters/article/view/50689>.
- Kunlabut, S. (1993). **The traditions and ceremonies related to Wat Phra That Sri Song Rak in Dan Sai District, Loei Province** (Master's thesis).Mahasarakham University, Mahasarakham. (In Thai)
- Na Thalang, S. (2014). **Folklore Theory: Methods of Analysis of Mythology-Folk Tales**. (4th ed.) Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Na Thalang, S. (2019). **Creative Folklore: Synthesis and theory** (2nd ed.) Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)
- Pongsapich, A. (2006). **Cultural diversity: (Paradigms and the role of civil society)** (5th ed.) Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Puriwanchana, S. (2009). **The Mythical Legends of Central Coast and rivers: Reconciliation in diversity**. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Saengngam, A. (2010). **A study of resource potential and management of cultural tourism by the community to promote tourism in Thung Kula RongHai** (Master's thesis). Mahasarakham University, Mahasarakham. (In Thai)
- Sonjan, C. (2017). Reproduction and Regeneration in Boon Khao Jee trandition, Pho Chai District, Roi Et Province. **Journal of The Way Human Society**, 5 (2), 167-189. Retrieved from <https://drive.google.com/drive/folders/1swJepReWyFGN56xlbvnrPbfnYJTZz7C>.

- Tansupol, A. (2016). Cultural Ecology: A Key to Sustainable Development. **Journal of Humanities and Social Sciences**, 12 (1), 194-221.
Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/eJHUSO/article/download/82628/65660/>
- Wanlipodom, S. (2007). The meaning of myth. **Muangboran Journal**, 33 (1), 1 Retrieved from <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=888>.
- Wongwareethip, W. (2007). The Inscription of local memories: what appears at the Sacred Site. **The Journal of the Thai Khadi Research Institute**, 4 (1), 84-131.